

11.4.2018

Dnro H 00112/18

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveyshuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp)

Viite: Lausuntopyyntö 19.3.2018

Kuuleminen: 11.4.2018 klo 9

Lausunto: Markkinaoikeus tarkastelee esitystä siltä osin kuin esityksessä on suoraan markkinaoikeutta koskevia ehdotuksia sekä yleisemmin kilpailuoikeuden näkökulmasta. Tiedossa on, että nyt käsiteltävän asiakkaan valinnanvapauslain lisäksi kokonaisuudistukseen sisältyy muitakin, erikseen käsiteltäviä lakiehdotuksia. Erillisen käsittelyn johdosta kokonaisvaikutusten arvioiminen on vaikeaa.

Esityksessä ehdotetaan, että valinnanvapauslain tarkoittamaa palveluntuottajaa pidetään kuluttajansuojalain tarkoittamana elinkeinonharjoittajana. (53 §). Näin kaikki palveluntuottajat tulisivat kuluttajansuojalain 2 luvun tarkoittaman markkinointivalvonnan alaisuuteen. Ehdotus on kannatettava.

Hyvän liiketavan arvioinnissa on kaksi rinnakkaista järjestelmää. Kuluttajan näkökulmasta hyvää liiketapaa arvioidaan kuluttajansuojalain säännösten nojalla. Toisaalta elinkeinonharjoittaja voi saattaa toisen elinkeinonharjoittajan liiketavan arvioitavaksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (SopMenL) nojalla. Esityksessä ei käsitellä lainkaan, tulisiko valinnanvapauslain tarkoittamat palveluntuottajat rinnastaa elinkeinonharjoittajiin myös SopMenL:n soveltamisen kannalta. SopMenL:n 2a pykälässä säädetään vertailevasta markkinoinnista. Jos sote-alalle tulee toivottua kilpailua, on helppo arvioida, että myös vertailevaa markkinointia ryhdytään käyttämään alalla. Vertailun kohteeksi joutuneella elinkeinonharjoittajalla tulisi olla mahdollisuus saattaa arvioitavaksi, onko palveluntuottajan harjoittama vertaileva markkinointi tapahtunut hyvän liiketavan mukaisesti. Järjestelmän johdonmukaisuus ja kokonaisuus näyttäisi edellyttävän, että valinnanvapauslain tarkoittamat palveluntuottajat rinnastettaisiin elinkeinonharjoittajiin myös SopMenL:n soveltamisen kannalta.

Esityksessä pidetään todennäköisenä, että valinnanvapauslaki vähentäisi hankintalain mukaista hankintamenettelyä ja siihen liittyvää työtä, koska osa nykyisistä ostopalveluista korvautuisi asiakasseteleillä ja henkilökohtaisella budjetilla tehtävillä ostoilla (s.128.). Arvio on rohkea, koska uudistuksen kokonaisvaikutukset eivät ole tiedossa eikä missä määrin uudistuksen tuomia eri vaihtoehtoja tullaan käyttämään. Markkinaoikeuden näkökulmasta käytävissä olevilla tiedoilla on mahdotonta arvioida uudistuksen vaikutuksia julkisiin hankintoihin.

Myös kilpailuoikeudellisten vaikutusten arvioiminen on vaikeaa. Uudistuksella pyritään lisäämään asiakkaan valinnanvapautta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä lisäämään kilpailua alalla. Esityksessä uskotaan optimistisesti kilpailun kasvuun, kustannusten hillintään ja tehokkuushyötyihin. Varmuutta tällaisesta kehityksestä ei ole. Yhtä hyvin kehitys voi johtaa terveydynhuollon palvelujen keskittymiseen muutamalle suurelle yritykselle ja oligopolisiin markkinoihin. Kaikkien asiakkaiden todellista mahdollisuutta valinnanvapauksen voi epäillä, kun otetaan huomioon alueelliset, koulutukselliset ja taloudelliset erot.

Esityksessä todetaan, että kilpailu- ja kuluttajavirastolla tulisi olemaan merkittävä asema maakuntien liikelaitosten ja yksityisen palveluntuottajien tasapuolisten toimintaedellytysten seurannassa ja valvonnassa (s. 129-130.). Toivottavasti tämä toive toteutuu käytännössä.

Markkinaoikeus ei käsittele valtiontukiin liittyviä oikeuskysymyksiä. On kuitenkin helppo havaita, että esityksen erilaiset tukimuodot saattavat sisältää SEUT 107 artiklassa tarkoitettuihin kiellettyihin valtiontukiin liittyviä ongelmallisia kysymyksiä.

Kimmo Mikkola
Markkinaoikeuden ylituomari